

UTENFOR AKADEMIET

Velkommen tilbake, kjære leser. Har du siden sist forbedret ditt liv og din filosofi ved hjelp Utenfor Akademiets dypsindige råd, og søker nå tilbake til visdommens kilde? Har du igjen lest deg trøtt på betraktninger formulert i seriositetens sterile ånd? Da er det på høy tid å tre Utenfor Akademiet. Vi har i denne utgaven gleden av å presentere berømte filosofers svar på det evige spørsmålet: «Hvordan filosofere?» Dette burde vekke interessen selv for dem som aldri ellers setter pris på praktiske spørsmål, for her er det filosofien selv som står på spill. I hvilket miljø kan tanken best fostres? Vi lar Wittgenstein få første innspill.

Elsk landet – hat folket

Wittgenstein var en norgesvenn (han gjør til og med en opptreden i *Filosofisk supplement* 1/2013 «Norsk filosofi».) Han likte landet, naturen og stillheten. Hvem gjør vel ikke det? Men det var en ting Wittgenstein helst skulle sett at landet manglet: befolkning. Hadde det ikke vært for nordmenn hadde altså Norge vært et ideelt land å filosofere i.

Vår æresnordmann hadde som kjent en liten hytte ved Skjolden – omtalt av lokale som «Lille Østerrike» – hvor han både levde og arbeidet i lengre perioder. Noe av grunnen til at han valgte å holde til i denne hytten på dette gudsforlatte stedet var, som han skrev i et brev, at «jeg ikke kan forestille meg at jeg kunne ha arbeidet noen andre steder slik som jeg gjør her. Det er stillheten og, kanskje, det vidunderlige landskapet; jeg mener dets stille alvor».

Slik lyder altså vårt første entydige svar, der stikkordet er stillhet – stillhet og alvorlandskap.

For Wittgenstein ble denne stillheten dessverre ofte brutt. Et særlig uromoment var de innfødte, og vi kan med grøss på filosofens vegne meddele følgende skrekkesempele. En lokal mann, hvis identitet vi velger å beskytte, gikk en gang forbi Wittgensteins hytte(!). Han hadde ikke kommet mange skritt forbi før han hørte døren slamre opp og beskuet Wittgensteins rasende åsyn, og hørte ham rope ut på gebrokkent norsk: «Nå kommer det til å gå fjorten dager før jeg greier å komme inn igjen i tankene du har forstyrret meg i!» Vi kan ikke annet enn å beklage på lokalmannens vegne – hvilke uvurderlige filosofiske innsikter som gikk tapt for hans taktløse tramping gjennom skogen kan vi bare spekulere i.

Wittgenstein hadde heldigvis noen enkle teknikker for å få bukt med irritasjon og negativitet. Og redaksjonen har fått vite at han fritt delte sine råd, også med de som var opphav til hans plager. En av dem var en dypt religiøs skredder, som Ludwig gikk tur med hver søndag.¹ Mens de gikk tur, hendte det ofte at Wittgenstein gikk og bannet for seg selv. Skredderen skal da ha sagt: «Du, Wittgenstein, som er en såpass skikkelig kar, må slutte med banninga! Det skjemmer deg ut.» Wittgenstein svarte med største sinnsro: «Det er en måte å få ut all djevleskapen som er inni deg på. Du burde banne mer selv.» Leseren inviteres til selv å forestille seg lydsporet som kan ha akkompagnert deres senere turer.

Selv når de lokale holdt seg unna, var det ikke alltid Wittgenstein fikk fred. Uromomentene befant seg nemlig også innenfor hyttens fire vegger. En av de største synderne var klokken hans, som tikket med et nærmest umoralsk volum. For å få has på denne bråkmakeren var Ludwig derfor nødt til å oppsøke en forretningsmann ved navn Harald Drægni, noe han gjorde tross alle tidligere opplevelser med de lokale. En er simpelthen nødt til å beundre vår helts ro og storsinn i det han fri for fordom antok at mannen kunne være til hjelp. Med voldsom høflighet spurte Wittgenstein om mannen kunne skaffe til veie en lydløs klokke, en klokke som ikke tikket. Svaret han fikk må gå inn i historien som en av vår nasjons verste synder: «Umulig – en klokke må tikke dersom den skal gå.» Om Wittgenstein klarte å ta også dette med fatning, vites ikke, men videre bevis for hans uendelige godhet kan vi finne i denne historiens avslutning: Januar 1915 fikk nemlig familien Drægni en julepakke fra Østerrike. Det var en klokke med så tykke glass at en ikke kunne høre en eneste lyd. Større oppvisning av dydig oppførsel og mangel på *Schadenfreude* skal man lete lenge etter. Men nok en gang fikk Ludwig bekreftet sine mistanker om landets beboere: Klokken sluttet å være lydløs så snart en norsk urmaker la sine hender på den en gang på femtitallet.

Metodologisk beruselse

Mens Wittgenstein søkte å tilpasse sine ytre omstendigheter for et ideelt filosofisk miljø, har andre valgt å heller endre de indre betingelser. Dette fjerner jo opplagt eventuelle problemer man måtte ha med lokalbefolkningen, men om resultatene som oppnås er pålitelige, er en annen sak. Godeste William James kan gi oss en og annen pekepinn i denne sammenheng.

Et klassisk tema innen beruselsens filosofi er: Hva er forbindelsen mellom stoff og ånd? Dette ble som kjent utforsket på 70-tallet – 1870-tallet – i en tid hvor narkotiske stoffer ga opphav til kreativ og spirituell forløsning. I et forsøk på å oppdage hvorvidt slike stoffer kunne gi større innsikt i religiøse, spirituelle og metafysiske spørsmål, tok James på seg å undersøke dette nøye, og nedtegnet alle innfall han fikk i påvirket tilstand. James ser ut til å ha vært litt usikker på resultatet; og det er ikke så vanskelig å forstå når vi titter på noen av nedtegnelsene hans:

What's mistake but a kind of take?
 What's nausea but a kind of -ausea?
 Sober, drunk, *-unk*, astonishment. . . .
 Agreement – disagreement!!
 Emotion – motion!!! . . .
 Reconciliation of opposites; sober, drunk, all the same!

Men hvem har vel ikke kommet opp med lignende i en eller annen form for beruselse? Det kanskje ikke alle av oss *har* gjort, er å publisere dem i journalen *Mind* (1882, vol. 7). Den noe overraskende konklusjonen man må trekke av dette er at publikasjon i en prestisjetung journal *ikke* er et alternativ til blåsetesten når det gjelder oppdagelse av filosofisk fyllekjøring.

James mistet imidlertid ikke helt troen på stoff som en vei til ånd, for som han sier, så skaper rusen en følelse av «intens metafysisk opplysning». James er likevel påpasselig med å bemerke at for andre enn den berusede selv virker denne «opplysningen» bare som latterlig fyllevrøvl. Likevel kom det tilsynelatende mye godt ut av James' eksperimenter; blant annet skal bruken av lystgass ha fått ham til «å forstå bedre enn noen gang tidligere både styrkene og svakhetene i Hegels filosofi».² Så for de som sliter med å gi en kort og konsis evaluering av Hegels teser, kan det kanskje være en idé å be om litt ekstra bedøvelse ved neste tannlegebesøk.

Dessverre er det likevel et problem med denne fremgangsmåten: Selv om man når de høyeste grader av metafysisk innsikt mens man selv er på en kule, har denne innsikten dessverre en tendens til å forsvinne i samme fart som edrueligheten vender tilbake – alt som da står tilbake, er «usammenhengende bruddstykker» og «meningsløst vrøvl». Her kan vel kanskje noen eksperimentelle filosofer ta opp stafettpinnen og føre James' tradisjon videre!³

Interkontinental krigføring

Få ting skjerper sinnet som litt gammeldags rivalisering. I så måte kan det kanskje være gunstig å ta spaden fatt og grave litt i den dype avgrunnen mellom analytisk og kontinental filosofi. Enten dette skillet er substansielt eller ei, kan man vanskelig benekte den til tider smålige kjettingen som foregår på tvers av sidene. Et kremeksempel er utvekslingen (kattekampen?) som fant sted tidlig på 70-tallet mellom John Searle og Jacques Derrida (om illegale substanser her var innblandet, velger vi å ikke ta stilling til). Det hele startet da Monsieur Derrida hadde en ting eller to å si om John Austins teori om talehandlinger. En av kontinentalsidens mektige tåkefyrster forsøkte altså, med sin dekonstruerende tunge, å gå i direkte dialog med den analytiske tradisjonen. Uten at vi her skal vurdere hvor vellykket det var, får han et poeng for innsatsen: Derrida

Et klassisk tema innen beruselsens filosofi er: Hva er forbindelsen mellom stoff og ånd? Dette ble som kjent utforsket på 70-tallet – 1870-tallet.

1 – Searle 0.

For den analytiske fyrsten Searle, må nok dette ha svidd betraktelig. Selv hadde han studert under Austin, og hadde brukt mye av karrieren på å fordype seg i og å forbedre Austins teorier. Uvitende sinn ville kanskje trodd litt input fra andre hold alltid er ønskelig, men for Searle lød nok dette kun som spiker på glass. Utfordringen var altså gitt og mottatt, og kjemperne sto klare i hvert sitt hjørne. Dommeren ber om en ren kamp – ingen stråmenn, ingen *ad hominem*, ingen slag under beltestedet – og kampen er i gang. Searle skrev et svar til Derrida, og setter der opp sitt første angrep, og går rett etter skrittet: Derridas innvendinger mot Austin kan ikke engang sies å være «en konfrontasjon mellom to fremtredende filosofiske tradisjoner» – det er bare surr. Derrida har misforstått Austin fundamentalt og gjort en rekke grunnleggende feilslutninger. I tillegg er han offer for en rekke forvirringer. Tåkefyrsten har gått seg vill i tåken, og Searle kan ikke annet enn å rive seg i håret og akke

Derrida har misforstått Austin fundamentalt og gjort en rekke grunnleggende feilslutninger. I tillegg er han offer for en rekke forvirringer.

seg mens han påpeker alle feiltakelsene. Han prøver seg på en tidlig knockout og sender ut sin beste rette høyre: Derrida har ifølge Searle en «foruroligende vane for å si ting som åpenbart er usant». Er kampen allerede over?

Ved første øyekast kan det for rendyrkede analytiske filosofer virke som om Searle gjør lite annet enn å ta bladet fra munnen og kalle en spade for en spade; men Searles oppgitthet over filosofisk tull og tøys strekker seg til en god del mer enn kontinentale obskurantister: «Jeg leser ikke mye filosofi, det gjør meg opprørt når jeg leser vrøvlet som skrives av mine samtidige – ‘the extended mind’-teorien får meg til å brette meg». ⁴ For alle som har hørt på ham, burde det derfor være klart at han er noe av en grinebiter, muligens på grunn av sure oppstøt. ⁵ Searles angrep kom derfor farlig nær, men endte nok dessverre med å treffe luft: Fortsatt 1–0 til Derrida, og dommeren gir Searle en streng pekefinger.

Etter dette tilsvaret skiftet Derrida gir og gav, som Searle, slipp på alle pretensjoner om å føre en *fair fight*. I et svar til Searles svar, en artikkel kalt «Limited Inc a b c», gjør Derrida narr av Searles bitende kritikk, og bruker mye plass på å «leke» med Searles signatur/copyright og bruker den på forskjellige måter til å trekke hans påstander i tvil. Etter hvert velger Derrida å omtale (den individuelle eller kollektive) forfatteren av Searles svar for «Société à responsabilité limitée» (forbund for begrenset ansvar) –

forkortet Sarl – og, som artikkelens navn henspiller på, mener Derrida det er uklart hvem som skal forstås som tekstens avsender. Som leseren sikkert vet er slik utspekulert utskjelling et klassisk knep i skitten boksing, omtrent på nivå med lugging og finger i øyet. På dette tidspunktet har nok dommeren for lengst gitt opp, og det er uklart om det i det hele tatt gir mening å kåre en vinner. Kanskje burde tåkefyrsten gis et aldri så lite minuspoeng for sitt lave spill i siste runde. Den foreløpig endelige stillingen blir altså: 0 – 0.

Det kom aldri noe svar, verken fra Searle – eller Sarl. Muligens hadde Searle måttet innse at ikke all rivalisering fostrer god filosofi. Leseren bes også legge nøye merke til hva som gikk galt helt fra starten av: Reglene for redelig duell ble brutt fra første stund – og når først ett øre er avbitt, er det vanskelig å stoppe med det. Wittgenstein har en tendens til å få det siste ordet, og her får han det igjen. Som han så vakkert formulerte det: «En filosof som ikke tør å diskutere er som en bokser som ikke tør å gå i ringen».

De filosofifostrende miljøenes taksonomi

Vi har undersøkt tre distinkte måter å fostre et filosofisk stimulerende miljø på, og vi vil avslutte spalten ved å markere dem med velkjent filosofisk taksonomi. Vi har aksene internalisme – eksternalisme: James med sin lystgass representerer internalisme om miljøforandring, mens Wittgensteins Skjolden representerer eksternalisme. Videre har vi aksene mellom den relasjonelle og individualistiske tilnæringsmåten, der Wittgenstein representerer den innbitt individualistiske, og Derrida og Searle slår mangt et slag for den relasjonelle. Med dette håper vi leseren har kunnet danne seg et grovt bilde av landskapet. Det burde også være ganske klart, som i så mange andre undergrener av filosofien, at de fleste posisjonene har flere problemer enn de har meritter. Kanskje man igjen burde gå til den Hegelienske syntesen: Finn deg et stille sted – men ikke dra helt til Skjolden! Få deg en rival – men ikke en som helst vil flå deg levende. Og ikke minst, rus deg filosofisk med måte. Et glass vin er nok greit, men sørg nå for all del å ha en å dele resten av flasken med. Og for å i det hele tatt forstå denne syntesen, bør du nok ha lystgassen på allerede.

Denne utgavens bidrag kommer fra Ainar Petersen Miyata, Maria Seim, Dag August Schmedling Drammer, Hans Robin Solberg og Conrad Bakka. Kjenner du noen morsomme filoforelaterte anekdoter? Send dem til redaksjon@filosofisksupplement.no.

NOTER

¹ Redaksjonen antar at Wittgenstein gjorde dette av en beundringsverdig sans for veltalighet.

² Se Utenfor Akademiet i *Filosofisk supplement* 3/2013 for mer om James' lystige Hegel-eksegese.

³ *Filosofisk supplement* anbefaler ikke lovstridig inntak av substanser (store deler av redaksjonen stiller seg i tillegg tvilende til at det finnes mer enn én substans).

⁴ Og hvis du ønsker en liste over hvilke bøker Searle anbefaler innen analytisk bevissthetsfilosofi, kan vi gladelig hjelpe: ingen. Som Searle selv formulerer det: «Jeg synes ikke noen av dem er noe gode». Det burde derfor heller ikke komme som noen overraskelse at Searles diagnose av dagens engelskspråklige, analytiske filosofi er: «Jeg synes den er i forferdelig forfatning!»

⁵ Lider du selv av breknings i sammenheng med eksponering for bevissthetsfilosofiske teorier, anbefaler vi straks å oppsøke en spesialist (gå til HF-studieinfo i første etasje på P.A. Munchs hus for henvisning).